

ЦИЈЕНА.

За Црну Гору на годину 8 перера, на по године 4 перера.
За Аустро-Угарску Босну и Херцеговину на годину 12 перера на по године 6 перера.
За све остале земље годишње 20 франака у злату, на по године 10 франака у злату.
Преплата се прима само у годишњим и полугодишњим роковима.
Поједини број 20 пара за Црну Гору, — за Иностранство 25 пара.

ГЛАС ЦРНОГОРЦА

ЛИСТ ЗА ПОЛИТИКУ И КЊИЖЕВНОСТ

Преплата се шаље непосредно администрацији „Гласа Црногорца“ на Цетиње, а коме је наручио г. Вељку Рамадановићу, к. ц. агенту у Котор.
Допис се шаљу Уредништву.
Рукопис се не враћају.
Огласи се шаљу Администрацији и наплаћују се: за сваку рјеч или број од пет цифара из петит слова по 4 паре за први пут, а за сваки даљи пут по 2 паре, из виших слова сразмјерно више. Најмањи оглас наплаћује се 1 перер — Осим изричито именоване цијене од рјечи, наплаћује се по закону о таксама још по 30 пара за свако поједино оглашавање.

Власник: Државна Штампарија

Издаје суботом

Одговорни уредник: М. Павловић

Дворске и дипломатске вијести

— У сриједу су представници векиких сила учинили код Краљевске Владе корак у погледу медијације за мир, одговарајући на пошљедњи одговор и истовремено саопштили границе са сјевера и сјеверозапада будуће аутономне Арбаније. Г. министар Вукотић као заступник министра спољних послова изјавио је да ће ту ствар поднијети Министарском Савјету и да ће се споразумјети са савезницима у погледу одговора.

— Као што дознајемо, сјутра ће приспјети на своју дужност новопостављени француски посланик на Цетињу г. Деларош Верне.

— Г. мајор Торо, шпанолски војни аташе, који је у Црну Гору дошао још у самом почетку рата, отпутовао је са Цетиња.

Рат на Балкану

— Кор-Взро —

Софија, 1. априла. — Представници велесила предали су синоћ шљедећи одговор: Велесиле, узимајући са задовољством на знање расположење савезника да се прекину непријатељства, одговарају шљедеће на четири тачке савезничке ноте: На прву тачку нема никакве примједбе. На другу тачку велесиле примјеђују да пошто је судбина Егејских Острва остављена на ријешење велесила, то се та тачка може усвојити само под резервом ријешења извјесних острва. Што се тиче треће тачке велесиле изјављују да су спремне да покажу границе сјеверне и сјевероисточне Арбаније. На четврту тачку велесиле веле да је ријешење свију финансијских питања остављено техничкој комисији у Паризу, у којој ће учествовати и изасланици ратујућих странака. Велесиле налазе да сада нема мјеста давати објашњења односно принципа ратногштете. Гешов је захвалио и одговорио да ће се споразумјети са савезницима.

Софија, 2. априла. — Страшимиров, аграрца, интерпелисао је у Собрану владу, да ли она држи у својим условима мира, које су велесиле поднијеле и како држање мисли да предузме, ако савезници стану да одуговлаче с преговорима. „Мир“ изражава убјеђење да ће одговор савезника на представку велесила бити потоњи и да ће завршетак прелиминара и довршетак непријатељства бити убрзо. Одговор велесила не задовољава потпуно тражење савезника, али ови стављени наспрам Европе морају попустити пред њим ауторитетом. Сигурно је, да ситуација није лишена изненађења и компликација, али пошто су велесиле одузеле савезницима могућност, да диктирају услове мира у Цариграду, то се оне неће противити праведним захтјевима савезника.

Биоград, 1. априла. — Данас у 11:30 сати прије подне представници велесила предали су начелнику министарства спољних послова Драгомиру Стефановићу одговор на ноту савезника. Нота је у свим тачкама слична оној, која је већ предана

бугарској влади. Стефановић је одговорио у одсуству предсједника Министарског Савјета, министра спољних послова, да ће српска влада одговорити одмах чим се буде споразумјела са савезницима.

Цариград, 2. априла. — Званично се саопштава, да пошто је српска влада на тражење велесила пристала да не продужује даље бомбардовање и опсаду Скадра, то је порта упутила наредбу команданту Скадра, да по споразуму са српским командантом прекине палбу на опсађујуће трупе и да их не гони у случају одступања.

Лондон, 3. априла. — И ако досад, по обавјештењу „Рајтеровом“, нема званичне вијести о закључења примирја, то ипак званични и дипломатски кругови вјерују у брзо закључење мира. Изасланици о миру у најкраћем року састаће се у Лондону. Хаки паша бив. велики везир, Решид паша и Наби паша амбасадор у Риму именовани су за комесаре мира. Стојановић из министарства финансија Бугарске отићи ће у Париз у финансијску комисију.

Петроград, 3. априла. — На синоћној сједници десница думина донијела је одлуку, којом се одобрава садашња спољна политика Русије и констатовала је да нема мјеста ратном поступку ни подстицању јавног мнијења ради уплијетања Русије у балканску ствар. Партија је признала да вођење спољне политике припада директно и искључиво царској управи.

Париз, 3. априла. — Влада бугарска наименовала је Теодорова министра финансија за члана финансијске комисије у Паризу.

Лондон, 3. априла. — Велесиле ће у једнакој ноти означити балканским савезницима сјеверне и сјеверо источне границе Арбаније. Питању о уређењу јужних граница и Егејских Острва приступиће се послједије закључка мира. Вјероватно је, да ће сједница амбасадора у четвртак расправљати о управи Арбаније. Званично је потврђено да су српске операције око Скадра прекинуте. И ако се никаквом нотом званично не јавља да је Црна Гора промијенила држање, то се ипак у дипломатским круговима има готово убјеђење да ће се скадарско питање у кратком року повољно ријешити.

Атина, 3. априла. — Званично се побија да је било покоља у Кастилоризо.

Атина, 4. априла. — Гласови о инциденту у Ђурђелији између бугарских и грчких трупа потпуно су лажни.

Цариград, 4. априла. — Велики везир категорички побија вијест да је примирје већ закључено; међутим добро објављени кругови вјерују да је закључење примирја врло близу. Из овлашеног извора тврди се, да Бугари неће даље предузимати никакву важнију акцију. Код Булаира и на Чаталци било је јуче мирно.

Софија, 4. априла. — Бугарска Агенција јавља ушљед протурених гласова о закључењу примирја да је овлашћена да изјави, да се не

тиче потписаног примирја него протог прекида дјеловања за неколико дана усмено постигнуто како би се могле љешине покопати с једне и са друге стране.

Биоград, 4. априла. — Пашић се вратио из Скопља. — Напредњачки посланик Маринковић отпутовао је за Париз као члан финансијске комисије. — „Самоуправа“, одговарајући на чланак „Мира“ односно српско-бугарског савеза, констатује да Србија, баш због тога што жели да се савез одржи, мора инсистирати на ревизију уговора, јер је немогуће да једна странка на штету друге извуче лавовски дио из уговора који је био склопљен под сасвим другим условима него ли оним који су искрсли у току рата, те тако је прва промјена уговора и била на тражење и у интересу Бугарске. Што се тиче народности, то је јасно да је тамо само српски народ, о чему су најбољи доказ сви споменници. Уговор српско-бугарски се мора ревидирати, као што се ревидирао у своје вријеме уговор франко-шпанолски односно Марока. — Резервисти из 1892—3—4 позвани су на 15-дневну вјешбу.

Софија, 4. априла. — Бив. министар Такев, који је пропутовао Македонију у научном циљу, поднио је Собрану интерпелацију због непријатељског поступка српских и грчких власти наспрам Бугара у окупираним земљама.

Лондон, 5. априла. — Амбасадори су имали данас сједницу, која је трајала два и по сата. Идућа сједница биће у понедељник послједије подне. „Рајтер“ сазнаје да су велесиле у принципу ријешиле да понуде Црној Гори зајам од тридесет милиона франака, који ће бити загарантован од свију велесила. „Рајтер“ држи, да су се амбасадори данас бавили питањем о финансијској помоћи која се има учинити Црној Гори и да је по томе већ донесена одлука. Што се тиче примирја, ситуација није још јасна, али су ипак напори успјели да доведу до обуставе непријатељства код Чаталце и да се постигне привремено примирје. Званични разлог томе даје се ради уповавања мртвих, те стога се то тиче само споразума између Бугара и Турака а никакво осталих ратујућих странака. Ипак постоји чисто увјерење да је то стварно прелиминар, задефинитивно прекидање непријатељства и закључење мира.

Цариград, 5. априла. — Званично се саопштава да су усменим споразумом обустављена непријатељства између турске и бугарске војске под шљедећим условима: Прекид на Чаталци и Булаиру до 2—3 априла п. н. Ако преговори о миру не успију у томе року, исти се може продужити по договору. Одредиће се комисија, која ће означити неутралну зону између двију армија.

У случају обнове рата, странке се морају обавијестити на 48 сати од 8 сати у вече. За вријеме обуставе непријатељства отоманска флота неће се противити снабдијевању у намирницама бугарске војске код залива Сароса, као и на обалама Црног Мора.

КЊИЖЕВНОСТ, УМЈЕТНОСТ, ПРОСВЈЕТА

Горски Вијенац. Чувено дјело Владике Рада „Горски Вијенац“ доживјело је до сада многа издања. Издавано је осамнаест пута, али ни једанпут у Црној Гори. Преведено је такође и на многе стране језике. Сада га је у укуском издању издала на Цетињу књижара А. Рајнвајна приликом стогодишњице рођења великог pjesника. Књига је у мањем формату, на сатинираној хартији, лијепе опреме и техничке израде — рађена је у државној штампарији — и износи осам и по табакара, 137 страница. На челу књиге је лик пишчев с факсимилом, као и гроб на Ловћену Уз текст се налази предговор издавача, којим се објашњава гдје је све до сад ово дјело штампано, на које је језике преводено и т. д. На крају књиге је рјечник, у коме су протумачене рјечи из текста. Цијена је 1 перер. Ово издање препоручујемо пажњивих наших читаоца.

† Вицко Бутијер. У петак је у Сиљету умро честити народни борац српски на Приморју Вицко Бутијер. Родио се 15. септембра 1859. у Каушелима. Као младих зано се слободарским идејама из Италије. Образовао се сам, и као самоук стекао лијепу интелигенцију. У младим данима почео је да служи као општински тајник у Обровцу и Книну, гдје је живо учествовао у политичким и народним борбама тамошњег Српства. Касније се преселио у Сиљет гдје је издавао гласовити сатирички лист „Драшков Рабош“, због писања и свог држања стављен је под оптужбу због велеиздаје. Једанаест мјесеца одсједио је у истражном затвору, и за то вријеме изгубио двоје дјце. У знаменитој порогној расправи, за вријеме које је и војска била кониснирана, порта која је једногласно ријешила од оптужбе. Сатрвен тамновањем отишао је у општинског тајника у К. Сувацу, гдје је много учинио за препород општине. Послије дуже службе отишао је ради болести у пензију, преселио се у Сиљет, и ту је радио у управи тамошње „Слободе“. Остао је до пошљедњег дана ватрен слободар и народњак. Пред неколико дана рекао је болестан пријатељима: „Доживио сам рат за ослобођење и слободу Косова, па сада могу мирно да легнем у гроб“. И у петак је за увјек закљопио своје уморне очи у наручу своје госпође и јединице кћерке. Нека је слава и вјечан спомен честитом борцу и патнику Вицку Бутијеру!

10-годишњица смрти консула Шчербине. Ових дана (28. марта) навршило се десет година од погибје руског конзула Шчербине у Митровици у Старој Србији. Његову смрт је тада оплакао сав српски народ, а честити Рус, који ладе бранећи несрећну српску рају од зулума арнаутског, заслужио је да га се српска јавност сјети и данас, кад је Стара Србија ослобођена. Одмах почетком прољећа 1903. кад се почело говорити, да ће се „реформе“ протегнути на Стару Србију, Арнаути су се, по свом обичају, побунили. А као и увјек, Срби су били жртви те буне. Свако српско село на Косову, на које су паишли, Арнаути су спалили, а Србе измасакрирали. Са истом намером ударили су и на Митровицу. Али ту су одбијени на интервенцију покојног Шчербине, који је просто присилио турског команданта, да против Арнаута употрежи топове. Срби су у Митровици били спасени, али је Шчербина своје заузимање платио главом. Убио га је један арнаутски војник. *Слава му!*

† Стево Петрановић. Дана 11. марта о. г. преминуо је у 79. години живота у Шапцу (у Србији) нама добро познати велики родољуб српски Петрановић. Покојник се родио у Боки Которској. Богословске науке свршио је у Задру. По свршеним наукама дошао је на Цетиње, гдје се зађаконовао. Био је управник богословског сјеменишта за вријеме Господара Књаза Данила I, који је уредио питомачки завод од 25 благодјејанаца 1856. г. Петровић је тада видну улогу играо као образован човек. Цетиње је напустио свршетком 1859. г. и касније је служио као учитељ у Далмацији, док није пошао у Босну. У Босни је служио од 1870. до 1875. год. као учитељ на српској школи у Тешњу. На епархијским скупштинама, које су др-

жане 1872.—1773. године у Сарајеву, пок-
казао је велику енергију у раду, те је био
изабран за секретара епархијског. Године
1875. ступио је као чиновник италијан-
ског консулата у Сарајеву. У тој служби
остао је све до окупације Босне и Хер-
цеговине.

За вријеме такозване Хаџи-Лојине буне
играо је Стева Петрановић врло видну
улогу у том покрету. Он је у друштву
са Петром Црнчевићем и Филипом Шпа-
дијером, учитељима у Сарајеву, саставио
на италијанском језику телеграм на бер-
лински конгрес, који су потписали сара-
јевски грађани без разлике вјере, у коме
се живо протестовало против окупације.
Петрановић је држао говоре пред бего-
вом памијом и у Булагину хану, доказу-
јући народу, шта га све чека кад насту-
пи окупација. Са оваквим својим непри-
јатељским расположењем насрам окупаци-
је Босне и Херцеговине наукао је на
се велику мржњу аустро-угарског консула
Васића и жениског капетана Милинко-
вића (касније аустро-угарског министра-
резидента на Цетињу). Чим је аустро-
угарска војска ушла у Сарајево, одмах су
на све стране послате војничке патроле,
да Петрановића, који је био аустриски
поданик, ухвате и пред војни суд ставе.
Петрановића је срећа послужила, те је
преобучен у сеоско одијело из Сарајева
побјегао и у Србију прешао, гдје је ето
и до своје смрти остао. Прије три мјесе-
ца умрла му је у Шапцу супруга Сока,
па је и он за њом брзо Богу на истину отпу-
товао. Доживео је, да види ослобођену
Стару Србију, за чиме је од вијека тежио.
Бог да га прости и помилује!

На старим огњиштима. На скоро ће
изаћи из штампе „На старим огњишти-
ма“, нова књига pjesама нашег одличног
pjesника г. Алексе Шантића. Пјесник, ко-
га „све ране његовог рода боле“ и који
је толико времена плакао „плачем многих
милиона“, није могао а да, у великим
часовима ослобођења толике потиштене
и ушвијелене браће, не зајева са пробу-
ђеним и снаженим народом својим, и да
не дадне изрази своје дивљењу пред ве-
личаственим дјелима хероја-ослободи-
теља. Његове пјесме, испјеване овом при-
ликом, све су унесене у књигу која ће и-
заћи под горњим насловом, а која ће из-
нијети 2^{1/2} штамп. табака. Претплата тра-
је до конца марта о. г. Цијена је књизи
1 круна. Скупљачи добијају десету књигу
на дар. Претплата се шаље: *Трифку Дв-
дићу*, књижара — Мостар.

„Босанска Вила“. Изашао је 5. број „Бо-
санске Виле“ од 15. марта са овим садр-
жајем: Стихови: А. Тресић Павичић, *На
Душановом мосту*, — Р. Каталинић Јере-
тов, *Старац и Вечерњи глас* (у прози).
— Драг. Радовић, *Једно дјетињство*. —
Алфонс Доде, *Звијезде*, превео Мих. Д. Ми-
линковић. — Уводни чланак: *Естетичке
контемплатације: 1. О критици које нема или
Одбрана Разграђености* од Димитри-
је Митровића. — Различити чланци: М.
Решетаров *Стари босански новци*. — Књи-
жевна хроника: Арсен Венцелидес, *Дјела
Шандора Балског*. — Из народа и о на-
роду: *Од постанку имена Косово* од Ст.
М. Мијатовића — Српске народне умот-
ворине: *Бој на Косову*, из збирке Н. Т. К.
— Листак: Adela Milčipović: *Bez sreće* од
Августина Ујевића. „Босанска Вила“ из-
лази у Сарајеву два пута мјесечно, сва-
ког 15. и 30. — Цијена је на годину 8 кр.,
у Србији 10 дин. Баци, учитељи подофи-
цири добијају лист за 6 круна а сељаци

за 4 круне. — Изашао је 6. број „Бо-
санске Виле“ од 30. марта са овим садр-
жајем: Стихови: Свет. Стефановић *По-
здрав великих*. — Из енглеске лирике: Ралф
Валд Емерсон, *Извина*. — Артур О' Шон-
сеј, *Симфонија љубави*. — Томас Мур,
Пошљедња ружа, све превела М. Мора-
чина. — Проза: М. М. Ускоковић, *Пија-
ница*. — Ги де Мопасан, *Усамљеност*,
превела Јелена Ђоровић. — Лав Толстој,
Баво, превео Јован Максимовић. — Увод-
ни чланак: *Хрвати према балканском рату*
од Владимира Ђоровића. — Различити
чланци: Владислав Скарић, *Чиме се бавио
српско-јавославни народ у Сарајеву у
17. и 18. вијеку*. — Димитрије Митрино-
вић, *Естетичке контемплатације: 1. О крити-
ци које нема или Одбрана Разграђености*.
— Књижевна хроника: Арсен Венцелидес,
Дјела Шандора Балског, Српске народ-
не умотворине: *Смрт цара Шћепана*, из
збирке Н. Т. К. — Листак: Оцијене и при-
казе: *Рикорд Николић: Кроз свијетлост и
тмину*, од В. Черине. — В. Зрнић: *При-
лог старим записима*, од В. Скарића. —
Биљешке. — Читула, „Босанска Вила“
излази у Сарајеву два пута мјесечно, сва-
ког 15. и 30. — Цијена је листу за Бос-
ну и Херцеговину и за Аустро-Угарску
8 кр. годишње. Учители, ђаци, трг. по-
моћници и подофицири добијају лист за
6 кр. годишње, а сељаци (тежаци) за 4
кр. За Србију је претплата 10 дин. годиш-
ње; за ђаке, учитеље и подофицире 6 дин.,
а сељаке (тежаци) 5 дин. За Црну Гору
претплата је 8 перпера годишње: за Аме-
рику 2 долара годишње. За све остале
земље 10 франака у злату.

Претплата се шаље само унапријед за
годину или за пола године.

Ратне слике са Балкана. Позната из-
давачка књижара Св. Ф. Огњановића у
Новом Саду, која издаје „Илустровану
Ратну Хронику“, почела је да издаје у
малим свескама ратне слике са Балкана.
Од тих књига добисмо три; првој је са-
држина: „Српска војска осваја Косово и
Приштину“, другој „Српска војска у боју
на Куманову 10. и 11. октобра 1912“, а
трећој „Побједоносна српска војска ос-
ваја Скопље, град Цара Душана“. Цијена
је свакој појединој свесци 10 пара.

Арбанашко питање. У издању био-
градске књижаре Рајковић и Ђуковић
изашла је књига „Арбанашко питање и
српско право“ од Тома П. Ораовца. Са-
држи: предговор, Арбанија, о Скадру,
додатак, становништво Г. Арбаније, један
апел и имена која се помињу у овој књи-
зи. Цијена 1 перпер.

Српска Књижевна Задруга. Како је
крај марта крај рачунске године Задру-
гине, моле се сви повјереници и задру-
гари, који још нијесу послали улоге за
XXI коло (1912), да то изволе одмах у-
чинити, како не би изгубили задругарска
права.

Освећено Косово. Изашла је из штам-
пе „Освећено Косово“, народне пјесме,
које је спјевао Драгутин Ј. Илић. У њој
су опјевани догађаји из ослободилачке
војне од Куманова до Јадрана. Књига
износи 10 штамп. табака а има 14 пје-
сама испјеваних у духу народном. Цијена
заједно са поштарином 1. кр. Ко поручи
10 примјерака добија једанаесту рабат;
за поручених 20 књига па на више рабат
је 20%. Новац ваља слати г. Драгутину
Ј. Илићу. Књига се неће на вјеру никоме
слати.

„Дело“. Изашла је из штампе мартов-
ска свеска „Дела“ са овим садржајем:

мијенила државни строј империје, — то
је установа министарства (8. септембра
1802. г.). Фебруара 20. 1803. године об-
јављен је указ о слободним указима, по
коме се допуштало снахијама да могу,
који зажели, отпуштати своје сељаке по
узајамном пристанку. Исте године орга-
низовано је шест школских округа; по
градовима су отворене гимназије и сред-
ска училишта а у Казану и Харкову от-
ворени су универзитети. Спољна полити-
ка Александра I у главном је била скоп-
центрисана на борбу против Наполеона
и његове Француске, али тек онда, кад
је објављено Бонапартино доживотно
конзулство, а нарочито 6. маја 1804. годи-
не, кад је Бонапарто присвојио себи импе-
раторску титулу. Та борба је добила осо-
бито оштар карактер послје аустерлицког
пораза савезничке војске, која се на кра-
ју крајева завршила потпуним поразом у
Русији Наполеонове велике армије (1812.
године) и сломом Наполеонове Францу-
ске. Благородни и либерални Александар
није се задовољио само изгнанством не-
пријатеља из Русије него је узео на себе
улогу ослободиоца Европе и продужио
борбу с Наполеоном до самог Париза.
Он је остао до краја вјеран својем пле-
менитом карактеру и либералним погле-
дима, користивши се најмање од свију
плодовима својих победа и настојавши
да се Французима дарује конституција.
Послије отачаственог рата (1812. годи-
не) извршио се значајан прелом у души
Александровој. Узбуђење за вријеме бор-
бе с Наполеоном, силно умно напрезање,
природна наклоност сањаријама, пустош
и осиротјелост земље, крађа државног

Sole oriente, од Проке Јовкића. Марта,
слика од Ј. Михајловићеве. Вратиломије,
приповетка од Невесињског. Басне, „Лон-
чар и пријатељи“, „Вук и Врана“, „Вук и
славуј“, „Две пријатељице“, од Милана
Вукасовића. Буена, прича и слика са Ја-
лије, од Хајима С. Давичо. Jung-Wien:
Артур Шницлер и Херман Бар, од Мирка
М. Косића. О обавезности српско-бугар-
ске конвенције, од Др. Милете Ст. Нова-
ковића. Питање конкордата између Ср-
бије и Рима, од Др. Лазара Марковића.
О језику, од Драгише Лапчевића. Аустри-
ја и Балкански Рат, од Рене Пинона. Пре-
вео са француског Др. В. Нинчић. Таида
(Thais), роман од Анатола Франса. С фран-
цуског превео Стева Маринковић. Соци-
ални преглед: Социолошке теорије, од
Живка Јовановића. Социологија и педа-
гогика, од А. Фишера. Економски прег-
лед: Ратни порез у Њемачкој, од Др. Вел.
С. Јанковића. Турске финансије, од Др.
М. М. Стојадиновића. Позоришни прег-
лед: „Змија дјевојка“ од В. Ришкова,
„Тајфун“ од М. Ленђела, „Просидба“ од
А. Чехова и „Њих четворо“ од Габриеле
Запољске. Реф. од П. С. Талетова. Књи-
жевно-научни преглед: Јелена Ј. Дими-
тријевић, Нове, роман. Реферат од Јели-
це Беловић-Бернацкијевске. R. Bagot, Gi'
italiani d' oggi. Реферат од Миодрага Ри-
стића. Литература о Балканском Рату: III.
Dr. Schwarzlose, Die Balkanstaaten und der
Balkankrieg. Реферат од Др. Ст. Стано-
јевића. Политички преглед: Савезничке
победе. Интервенција Европе у Балкан-
ском Рату. Нелојалност европске дипло-
матије, од Politicus-a. Франческо Криспи
о Арнаутима. Саопштио Ј. Белешке. Дру-
штва. Књижевност. Читула † Др. Миха-
ило Вујић.

„Дело излази сваког 25. у мјесецу у
свескама од 10 табака. Цијена му је на
годину 16 динара; за иностранство 20
динара.

**Производња књига у Њемачкој 1912
године.** Год. 1912. штампано је у Ње-
мачкој 34.801 књига, за 1803 више него
1911. год. Производња је пала једино
код књига о језику и књижевности, за
тим о земљи, и напосок о кућној, пољ-
ској и шумској привреди. Иначе је у сви-
ма гранама порасла. Највише је штампано
књига о васпитању и настави, и за дје-
цу, т. ј. 5316 свезака; за тим долази ли-
јепна књижевност са 5211 свезака, онда
правна и државна наука са 2422 свеске.
На четврто је мјесто теологија са 2772
свеске, за тим трговина, занат и саобра-
ћај са 2236 свезака, наука о језику и
књижевности са 2227 свезака, медицина
са 2060 свезака, природне науке и ма-
тематике са 1852 свеске, историја са
1542 свезака, наука о земљи са 1418, гра-
ђевина и инжењерска струка са 1248, у-
мјетност са 1159, домаћа, пољска и шум-
ска привреда са 1103 свеске. Иза тога
долази у даљем размаку философије и
теософије са 709. адресари, календари и
годишњаци са 697, ратна наука са 683,
различите струке са 638. општа библио-
графија и скупљена дјела са 508 свезака.

Културни живот у Сомбору. Читамо
у сомборској „Слози“ ово: У прошлу не-
дјељу послје службе Божје, држао је г.
Ђорђе Цвејанов, професор своје преда-
вање о Петру Петровићу Његошу. Г. Цве-
јанов је својим предавањем пружио слу-
шоцима рижетко уживање. Предавање је
било врло смишљено и лијено компоно-
вано. Г. предавач је најприје говорио о
животу песникову, јер је Његошев живот

двора, — све је то помогло да се у њему
развије мистичко расположење, које је
још подгријевала баронеса Криндер, која
је имала на њега велики утицај. Цар се
почео клонити државних послова, инте-
ресујући се само парадама. Свим држав-
ним пословима управљао је војни мини-
стар Аракчејев; плодна реформаторска
делатност остављена је, уступивши мје-
сто реакцији. Са болесном женом цар је
хитао да се усами у Криму, али га на
путу, у Таганроку, нађе смрт (19. новем-
бра 1825. године).

XIV

Никола I. Павлович

(рођен 1796., умро 1855. год.)

Манифест о ступању на пријесто Ни-
коле I. изашао је 14. децембра 1825. год.
Требао је да протече готово мјесец да-
на док се са свима формалностима из-
врши процес одрицања од пријестолја ње-
гова брата Константина Павловича, који
је још за живота Александра I. молио да
му се прими и утврди отказ од пријесто-
ла. На сам дан ступања на пријесто Ни-
коле I. избила је на сенатском тргу поз-
ната децембристичка буна, која је несум-
љиво имала утицаја на доцнију владави-
ну овога рускога императора. Будући
измалена васпитан у суровом духу вој-
ничтва и витештва Никола I. је кроз
цијелу своју владавину остао искључиво
војник и витез. Владавина је његова кон-
зервативна и војничка. Ма да је у унут-
рашњим пословима било доста рефор-
маторских покушаја, ипак је све то у ве-
ћини случајева остало само на хартији
разних комитета и комисија. Главна ње-

вјеран одсјај његова пјесништва. Описао
нам је Његоша као човјека, као владара и
као Србина-родољуба. Особито је лијепо
говорио г. предавач о Његошу као пјес-
нику и о његовим пјесничким дјелима.
Класифицирао је Његошева дјела у три вр-
сте, по времену образовања Његошева.
Изложио нам је постепеност Његошевих
дјела. У прву класу спадају пјесме од
1830—1840. год. У том времену је вла-
дика пјевао по свом природном дару
као и остали Црногорци. Тада је пјевао
народне пјесме о бојевима црногорским
са Турцима. У другу класу спадају дјела
владичина од 1840.—46. г. Ове су „Луча
Микрокозма“ и лирске пјесме. Г. предавач
нам је лијепо приказао овај владичин
религијозно-филозофски свијет, особито
његово премишљање о човјеку. Лирске
пјесме владичине су изгубљене. У треће
доба од г. 1846.—51. падају велика вла-
дичина дјела „Лажни цар Шћепан Мали“
и „Горски Вијенац.“ Та дјела падају у доба
највећег стварања и мисаоности влади-
чине. Г. предавач нам је осим свога, изнио
и мишљење наших одличних научника,
који су радили на проучавању Његошевих
дјела, као: М. Решетара, П. Поповића и
др. Г. Цвејанов је пружио овом приликом
цијелу публику лијепог уживања. Но
жељети би било, да г. Цвејанов не стане,
него да и послје са својим лијепим пре-
давањима упознаје нашу публику са срп-
ском књижевношћу и представницима јој.

Бројке у рату. Скоро је изишла књига
под насловом „О данашњем рату“ од ге-
нерала Бернхардија, која је побудила ве-
лик интерес у читаличкој публици, осо-
бито што се тиче значења, броја трупа
у данашњем модерном рату. Зато ћемо у
кратко изнијети интересантне изводе ге-
нерала Бернхардија.

Данашњој генерацији се чини, да је
број одлучан фактор у рату. Ова важ-
ност броја, која му се даје у европским
војничким државама, има свој коријен у
претпоставци, да је способност европ-
ских војски уз готово једнако наоружање
и спрему једнака, и да се дакле премоћ
може постигнути једино већом бројном
снагом. Истина данас број није сигурно
и једино мјерило снаге, али према оста-
лим факторима ипак је најсигурнија га-
ранција за способност и успјехе војске.

Поред свега тога није ипак број нај-
важнији услов за успјех, јер могу насту-
пити прилике, у којима гомиле не могу
показати своје вриједности, јер их за вре-
мена не развијамо, или их у опште не мо-
жемо развити због теренских тешкоћа.
Према томе било би лудо ослонити се
само на бој. Управо било би опасно опште
схватање, које гледа бројну надмоћ и
материјална средства као одлучне фак-
торе, и при томе искључује духовне и
моралне елементе победе, И данас, као
и за времена Фридрика Великог, могло
би 30.000 војника под извјесним прили-
кама потући војску од 100.000 војника,
само ако се одлучно и смјело воде. Више
него икада, може се данас надвладати
бројем јача армија, ако су трупе ваљане
и ако се генијално воде, али и то само
до извјесног степена. Ако је наине број-
на премоћ једне стране толика, да чак
и деломични успјеси друге слабије стра-
не не могу уздржати заједничко дјело-
вање непријатељских маса, онда не може
никакво вођство изједначити дјеловање
такве премоћи. То је најважнији закон
броја, који према науци ратне историје
никада није заобиђен и тај поступак о-

гова брига била је војска и флота. Број
армије подигао је од 980 хиљада (1832.
г.) на 1.350.000 (1852 г.). За вријеме ње-
гово основана је војна и моринска ака-
демија, отворено је 11 нових кадетских
корпуса. У државној управи преовлађи-
вао је уопште војнички елемент: војни-
ци су постављени на одговорне па чак
и главне дужности по министарствима.
Предузет је и изведен читав низ мјера
по војној организацији. Све је ишло на
то да се створи снажна и поуздана ар-
мија. Никола I. је доста ратовао и у
Азији и у Европи. Рат с Турском 1828.
год. завршен је једренским миром, по
коме је Грчка добила независност. У то-
ку цијеле његове владавине трајало је
освајање и покорјење Кавказа. Као што
се у унутарњој политици за цијеле своје
владавине Никола I. придржавао конзер-
вативних принципа, тако је и у спољној
политици био најактивнији заштитник
status quo. Међутим у Европи су отпочели
либерални покрети, што је неминовно
морало доћи у сукоб са политиком Нико-
ле I. Он се одмах развијао са пруским
краљем (1847. године), који је био при-
нуђен да Пруској да устав, и ступио је
у ускоро у присно пријатељство са Аустри-
јом; помогао је новчано у њеној борби
против уставног покрета у Италији, а
1848. године послао је генерала Паске-
вича са 120.000 козака, те је спасао Аус-
трију од мађарске револуције. Таква по-
литика изазвала је озлојеђеност влада
и народа западне Европе, која се на кра-
ју крајева потпуно испољила у кримском
рату, кад су савезне државе: Француска,
Енглеска, Турска и Сардинија уз оружа-

ЛИСТАК

Родословље Дома Романова

(4)

XIII

Александар I Павлович—Благословени
(рођен 1777., умро 1825. године)

Ноћу 12. марта 1801. године умро је
император Павле I, а на пријесту ступио
Александар Павлович. Сва мисаона Ру-
сија пренула се одједном на глас да је
Александар постао цар руски. Страшне
мисли о тамницама и прогонствима иш-
чезосе намах као сјенке, и замијенише их
наде на народно благостање и личну без-
бједност. И заиста, још првих дана своје
владавине, млади цар је испољио отворену
тежњу за увођењем законитости у упра-
ви државној. Почев од 12. марта издаје
се читав низ указа, којима Александар
хита да поправи све што је недавно пок-
варено. Пуштено је из тамница и вра-
ђено из прогонства 480 људи; скинута
је забрана на извоз разне руске робе и
увоз у Русију из других страних земаља;
скинута је забрана увоза књига са стра-
не; издата је наредба да се отворе све
приватне штампарије, које је Павле I по-
затварао; племство и свештенство осло-
бођено је тјелесне казне и т. д. и т. д.
Септембра 15. 1801. године извршено је
крунисање цара Александра. Од многих
указа који су попатрили царско круниса-
ње, вриједи поменути указ о укидању
мучења (тортура). У то доба пада и вр-
ло важна реформа, која је потпуно из-

стао некажњен. Када је Наполеон, који је често тукао бројем јаче непријатеље, хтио 1814. да побједи са кудикамо бројем слабијом војском, он је и поред врло сјајних дјеломичних побједа морао подлећи и није могао промијенити пропорције целокупне снаге. Дакле ни најваљанија војска не смије се одрећи тога, да при судару са непријатељем буде приближно бројем једнака броју непријатеља. Ту једнакост у бројевима тешко је установити, јер ту играју знатну улогу други фактори, који се не даду одмјерити, као терен бојишта, спремност и ваљаност војске и друго. Но ипак бројна снага непријатеља даје неко мјерило. Колико се може изостати из тога броја, то зависи од поменутих фактора. Свакако само онај може бројем изостати из непријатеља, који може за себе на вагу бачити друге утеге.

Генерал Бернхарди прелази специјално на њемачку војску и њезину организацију, мјерећи њезину одбранбену снагу, рачунајући све факторе и родове војске, теренске особине, утврде. Књига је у право научно обрађавање и пледирање за војну реформу у Њемачкој.

402.000 српских бајонета

Права снага војске у Србији сматрала се повјерљива и она се све до сад крила. Број српских војника, који су од 17. септембра 1912. године под оружјем, много је већи него што цијене страни стручњаци и много већи но што смо и ми вјеровали. То је сада отворено и јасно признао и један одговорни члан владе у Народној Скупштини.

Пред Скупштином се налази законски предлог о ванредном кредиту од динара 90.000.000 за ратне потребе. Отварајући дебату о томе предлогу министар, финансија г. д-р Лаза Пачу је између осталог рекао у Народној Скупштини и ово: „Када су по одлуци Министарског Савета а према предрачунама министра војног отворени први кредити, претпостављало се да ће рат трајати три мјесеца. У току времена показало се да рачун није тачан. Није ни чудо, јер рат је дуже трајао, а предрачуни су прављени на основу тога шта стаје издржавање војника и коња на територију гдје се води рат. Најзад за све вријеме ни цијене нијесу могле остати исте. У колико се земља црпила, у толико су се више потребе морале набављати са стране и бивати скупље.

На суму утрошка утицало је и то што се предрачун правио за 320.000 војника и за 100.000 стоке. Међутим ми смо на просторијама од босанске границе до Солуна, Једрена и Тракије морали држати 402.000 војника и 150.000 грла стоке (од које је 80.000 волова). Зато су кредити, добијени првим законом били недовољни и влада је, својим ријешењем, одобрила 30.000.000 динара који треба сада да се одобре накнадно. Поред тога Скупштина има да одобри други сасвим нов кредит од 60 милиона.

— Када се потребе скуче највише, влада се нада да ће моћи изаћи на крај са 60 милиона до краја године. Јер када се узме у обзир да два судбоносна питања нијесу ријешена: мир и ограничење освојених територија, онда је јасно да о демобилизацији не може бити ни ријечи и ратни трошак ће се продужити док се

ни неутралитет „благодарне“ Аустрије, искрцале своје трупе на руско земљиште и опсјеле Севастопољ. За вријеме тога рата умро је император Никола I. 18. фебруара 1855. године. На пријестолу га је наслиједио његов најстарији син.

XV

Александар II Николајевич—Ослободилац

(рођен 1818., умро 1881. године)

Поред пријестолу наслиједио је Александар II од свога оца и кримски рат. Пошто је исцрпио сва средства у борби против савезника, Александар је закључио 18. марта 1856. године мир, по коме је Црно Море оглашено било као неутрално и забрањен улазак у њ ратним лађама свих држава а међу њима и приморских. Кримски рат показао је многе недостатке државне управе, и Александар II сматрао је као најпречи задатак, да све то поправи и побољша; на првом мјесту било је, наравно, ослобођење сељака од спахијског ропства, које је извршено 19. фебруара 1861. године. Кад је пројект ослобођења сељака био готов, кад је прошао кроз све потребне инстанције, и кад је најзад од државног савета предан императору, Александар II је удаљио све присутне и остао сам у свом кабинету „на само са својом савјешћу“. Тада је потписао знаменити манифест о ослобођењу сељака. На свима грамама државног живота осјетила се племенита рука цара Ослободиоца. Судска реформа добила је израза у објављивању „Судебних Установъ“ 1864. године, по којима

ова питања не ријеше. Свакако можемо рачунати да ће нам до демобилизације требати најмање 30 милиона динара. А за мјесец дана не може бити ни ријечи о демобилизацији. У колико ће се пак демобилизација извршити зависи од тога како буду уговором о миру ријешена питања која додирују нашу земљу.

Министар је изјавио, да ће се из овога кредита извршити и поправка заплијењеног оружја, да буде способно за употребу, наглашујући, да је та потреба врло ситна, јер су времена врло мутна.

Свој говор министар Пачу је завршио молбом Скупштини, да једнодушно одобри овај кредит. Као што је народ на бојном пољу једнодушно проливао крв за националне идеале, исто тако и Скупштина нека једнодушно одобри терете за тај рат... Јер ми у многоме можемо бити задовољни резултатима: граничимо се са Црном Гором; у нашим је рукама Косово. Морално смо много добили: сада смо добили сатисфакцију за клевете бацане на наш народ. Један њемачки стручњак је рекао: „Од свих битка до Приморја, битолска битка је највећи војни успјех савезника“. А пад Једрена је и наш успјех. Дуго је времена клеветан наш народ. Данас је све друкчије. Србија излази из рата на нивоу који јој с пуно права и припада. Министров говор пропраћен је бурним одобравањем и послје краће дебате Народна Скупштина је једногласно одобрила тражени кредит за ратне потребе.

Из тога излази да су двије српске државе, Србија и Црна Гора, у овом рату извеле на бојно поље близу пола милиона бораца.

Ново стање на Балкану и европски форум

У почетку рата на Балкану однос европског форума према новом стању на Балкану пресуђивао се врло оптимистички. Колико се у томе претјеривало, збиља под првим утисцима које је произвео сјајан успјех савезничког оружја, најбоље показује овај чланак д-ра Л. Марковића:

Нагле и велике побједe савезничког оружја почињу полако да потискују интересовање за исходом рата, да би уступиле мјесто исто тако великом и оправданом интересовању, да ли ће и у каквој форми ново фактичко стање добити и обичајну правну санкцију. У тренутку кад се готово позитивно може говорити о потпуном уништењу турске власти на Балкану, изгледа сасвим оправдано размислити положај који ће велике силе евентуално заузети приликом говора о признању новог стања ствари. Инострана штампа се у велико занима овим питањем тако, да вриједи на то осврнути се.

Оцртати положај великих сила у овом моменту врло је тешко. Има доста чињеница које сметају да се јасно уочи држање појединих сила. Једна од таквих чињеница, најважнија без сумње, је та проста околност, што се ни саме силе по свему изгледу још нијесу определили. Побједа балканских држава изненадила је Европу, чија дипломатија још не може да се опорави од страховитог разочарења, које су јој мале балканске државе приредиле, а које је разочарење неминувано морало доћи, кад дипломати неће да

је судска власт одијељена од извршне, административне и законодавне власти, у грађанским и кривичним поступцима проведено је начело јавности; објављена је сталност судија; уведен је суд пороте; укинута теорија формалних доказа у кривичним процесима; а основан је касациони суд и т. д. У финансијској струци извршене су знатне реформе, од којих се овдје могу поменути: установа јединства благајне, т. ј. концентрација свих новчаних средстава у рукама министра финансија и установа државне контроле. У области просвјете неопходно је поменути доношење универзитетског закона 1863. године, по коме се упува универзитетом повјерава професорској колегији. Увођење земских установа.* Г. 1864—1865. једна је од врло крупних тековина, која је изазвала најживље учешће и симпатије цијеле Русије. „Господару, Земству, које сте ви створили, у његовом потпуном развићу суђено је да на свагда учврсти славу и снагу Русије“, речено је у адреси племићког скупа у Москви 1865. године. На пољу књиже и јавне ријечи учинио је Александар II све што се онда могло учинити, као: ослобођење од претходне цензуре свих периодичних пријестоничких листова, а такође и оригиналних књига (до 10 табака), које су се у пријестоници издавале; за преводне пак до 20 табака (1865.) И још многим другим, мањим и већим, реформама обиљежена је владавина племенитог цара Ослободиоца.

Спољна политика Русије за вријеме цара Александра II била је врло активна,

*) Врста окружних самоуправних тијела.

воде рачуна о реалним друштвеним силама, већ се заносе разним празним формулама. Дипломатија као друштвена установа, ако не служи напретку и цивилизацији, ако не заснива свој рад на стварним чињеницама, унапријед је осуђена на овакве и сличне поразе. Међутим поред свега растроства и неодређености пажљивом посматрачу откривају се изјесни правци, изјесне тенденције, које карактеришу општу политику великих сила и које у вези са још неким моментима могу дати бар приближну слику држања Европиног.

Друга тешкоћа да се одреди евентуално држање сила лежи у нарочитом положају који Турска заузима у међународној заједници. По форми Турска је суверена држава, као и балканске државе. Отуда изгледа најприродније и најлогичније да саме зарађене странке према исходу рата утврде узајамним споразумом — уговором о миру — основе новог политичког склопа. За Балкански Савез ова би солуција била најбоља, али она по нашем мишљењу, изгледа, на жалост, неостварљива. А у редовним приликама, кад ратују двије потпуно независне државе, обичај је Међународног Права, да се ново стање изрично призна од осталих држава. Са Турском ствар стоји много теже и компликованије. И раније, а нарочито 1878. год. Европа је самовласно, а под лијежим изговором заштите хришћана, прибавила себи право да рјешава о судбини Турске. То право у ствари и није неко „право“, јер се не заснива ни на каквом правном основу. Европа није протектор Турске, да би имала право да одлучује, шта ће с Турском бити. Европа врши у ствари једну пресију, која стоји ван области Међународног Права и која само толико има изгледа на успјех у колико буде потпомогнута стварном силом. Године 1877. то је био случај, да ли ће и овога пута то бити? Имамо прилично разлога да сумњамо.

Данашња Европа и Европа прије 34 године, то су двије потпуно различне заједнице. Данас је Европа подијељена у двије политичке групе, а у циљу одржања приближних равнотеже. За питање блиског Истока Тројни Савез и Тројни Споразум међутим не представљају начелно два различна становишта. Моменти који су определили овако груписање сила, не тичу се Балкана, који тек у другом реду представља опште европско питање. Али при свем том подјела на тројни Савез и Тројни Споразум има практичног значаја и за балканско питање, јер силе које су највише интересоване овим питањем, Аустрија и Русија, налазе се у различитим политичким групама. И то је велики добитак за Балкански Савез, чији је дипломатски положај ушљед овога доста повољан.

У тројном споразуму, Енглеска и Француска, поред свих појединачних симпатија према одржању Турске, ићи ће нема сумње, уз Русију. Њихов је интерес да то чине и оне ће тако урадити. Говор Поенкаероу у Нанту дао је несумњив доказ за Француску, а за Енглеску доказ да ово тврђење црпио у симпатичном писању енглеске штампе и у традицијима либералне странке, која сад може да доврши оно, што је велики Гледстон почео. У Тројном Савезу ствар стоји друкчије. Ако претпоставимо да Аустро-Угарска буде одлучни противник новом политичком склопу, није сигурно, да ли ће Њемачка безусловно подржавати А-

устроју, а скоро је сигурно, да је Италија неће подржавати. О томе постоје данас два аутентична документа. Саставак грофа Берхтолда са Маркизом Сан Ђулијано у Сан Росоре није довео до споразума о Балкану. То је полузванично готово признато. Други је документ изјава њемачке владе у „Норд. Алг. Цајтунг“, да Њемачка са својим савезницима не води никакву одвојену политику на Истоку, а то ће рећи аустријску политику, већ тежи општем споразуму свих сила. Ово је толико јасно, да не треба коментара.

Остаје, дакле, Аустро-Угарска. Што се тиче њеног држања, које је најпресудније, једино што се данас сигурно може констатовати, то је изјесно колебање. Кад се има у виду досадања аустријска политика, мора се признати да је положај аустријских мјеродавних кругова врло тежак. Проблем аустријске политике је, као и увијек: добити много, а не рескирати ништа. Међутим данас је таква ситуација на Балкану, да се врло лако може десити да Аустрија рескира много, а не добије ништа. Заношењу ранијих и многих садањих државника аустријских, да је Балканско Полуострво природан терен за јекспанзију аустријску, одузета је свака подлога дипломатском и војном акцијом балканских држава. За такву акцију Аустро-Угарска у опште нема погодаба, као што је изјавио прије пет дана посланик Сајц у аустријском парламенту. Само савршенији организми и у друштвеној области могу да прегазе несавршеније. Све то чини да су бечки кругови збуњени. Што они хоће, то је немогуће, а то и сами увиђају. Храбрости пак као да немају да се помире са природним и оправданим током догађаја и отуда пометеност и појављивање несавремених предлога. Аустријски пријатељ, иначе врло добар публицист Теодор Волф, директор „Берлинског Дневника“, предлаже на примјер (в. његов чланак у броју од 15. октобра) да се Аустрији даде као компензација Санџак и нешто мало више, па да се она умири! Као да би то била нека компензација! Санџак није за Аустрију ни од каквог значаја, чим она напусти своје снове о Солуну и Егејском Мору. Санџак је био за Аустрију етапа. Пресијеца ли се цио „пут“, нашто задржати један мост, под невјероватном претпоставком, да би Срби то мирно допустили? Други предлажу (в. „Франкфурт. Новине“ од 15. о. м.) да се изврши интимно економско зближење између Србије и Аустрије, што би претпостављало за Аустрију накнаду. Какве би природе било то зближење, аутор не наводи, без сумње што ни сам не зна. Царински савез је немогућ с једне стране зато, што ће Балкански Савез вјероватно створити царинску унију, а Србија ни у ком случају не мисли да се издваја и везује за Аустрију; с друге стране пак такав савез је неостварљив све док се аустријска политика, и унутрашња и спољна не буде упутила новим правцем т. ј. ка федерализму. Ако пак аустријски кругови мисле да траже неке гаранције за слободан пут ка Солуну такав би био у најмању руку чудноват, кад се зна да поремећај трговинских односа између Србије и Аустрије није потекло кривицом Србије. Директор „Нове Слободне Пресе“ д-р Бенедикт такође је неодређен. Он начелно заступа идеју споразума са Србијом али се не упушта у ближе излагање, какав би то споразум био. Чланак његов је

озбиљне мисли о одржању самодржавља, које је тако потребно било Русији и руском народу. И само Провиђење послало им је императора, који је тако сјајно оваплоти у себе све добре особине правог Руса и Словенина. То је био Александар III., отац данашњег Узвишеног Господара и Цара свију Руса. Васпитачи и наставници Александра III. налазили су у Александру тиху нарав, простоту, искреност, простодушност и савјесност у сваком послу. Ове црте очувале су се у њему и на пријестолу. Он је подсећао на својега дједа чврстином воље, љубављу према строгом поретку, оданошћу према свему што је руско, па чак и према чистоти руског језика. Он је симпатисао више Французима него Нијемцима и нагињао је Слафенофилима, са којима се „рано упознао преко А. Ф. Тјутчева“ по ријечима К. П. Побједоносцева. У свом манифесту од 29. априла 1881. године, он је тачно одредио правац своје будуће владавине. „Глас божијих заповједа Нам да стојимо бадро на управи земаљској с надом на Божји Промисао, с вјером у силу и истину самодржавне власти, коју смо позвани да утврдимо и штитимо од сваких покушаја добра ради народнога“. Дух мирољубивости испољио се одмах по ступању Александра III. на пријесто. Државама је било изјављено, да је нови император „позван да чува општи мир“ и да „Русија има прије свега да се брине о самој себи“ и да ће се она посветити „својим унутарњим пословима.“

(Наставиће се)

Александар III. Александрович Миротворац

(рођен 1845., умро 1894. године)

Трагична смрт Цара Ослободиоца навела је сваког правог и честитог Руса на

без сумње инспирисан са вишег мјеста и карактеристичан је по томе што се отворено пледира за миран споразум.

Из овако неодређене аустријске политике проистиче једна ствар: да Аустро-Угарска нема обиљеженог програма и да је готова на погађање. И доста данас се воде преговори међу великим силама и врши се погађање. Балканци су у том положају, да представљају једну јаку групу, која је готова да пружи Европи све гаранције, које би се тичале заштите оправданих економских интереса појединих великих сила.

Они не могу да спријече преговоре међу силама и евентуалну конференцију, али су у стању да своје захтјеве подупру аргументима, који врло рјечито говоре.

Такви су први утисци били и такви су били изгледи. А сад? Сурова стварност говори сасвијем другаче.

† Командир Павле И. Пламенац

— Шеф штаба Приморског Одрода —

Историја нашег јунаштва, нашег ратовања за ослобођење има да убилежи у својим златним страницама поред многих хероја, многих витезова палих за част, славу и величину Домовине и име дичног командира Павла И. Пламенца, погинулог при јуришу на Тарабошу 18. марта ове године.

Командир Пламенац спада међу оним нашим млађим официрима, који су своје војно образовање задобили у Италији. Како за вријеме школовања, тако и за све вријеме свога службовања Пламенац се одликовао својом ванредном бистрином, тачношћу и ревношћу тако, да је могао свакоме служити као примјер. Баш ради ових његових преимућстава наименован је био у овоме рату за шефа штаба Приморског Одрода. И у овом је својству пок. Павле развио своју познату дјелатност и свестрану увиђавност. Једном ријечју он је био десна рука команданту Одрода, бригадиру Мартиновићу, који се није устезао, а да његовом раду, на сваком мјесту, не ода достојно признање. Војска га је такође љубила, његовој ријечи вјеровала и његовом се јунаштву и одлучности дивила.

25. јануара при нападу на турска утврђења бива Пламенац тешко рањен. Турско зрно прошишало му је кроз врх лијевог плећа, али он ипак остаје на ногама не напуштајући дужност шефа штаба. Но како су Турци 18. марта јако почели били узнемиравати лијево крило наше опсадне војске према Тарабошу; то је принудило нашу команду да се Турци избаде из тих првих редута. Турски положаји, који се налазе на једно купасто узвишење, били су тако силно утврђени: подземним опкопама, бетоном, као и опште блиндажама и читавом мрежом жица опкољени, да је за освајање таквих положаја потребна била не само једна војска са пуно воље и самопожртвовања, него у исто вријеме таква је војска и такви су положаји захтијевали поред увиђавног вође, још и хероја и прегаоца; и за ту смртоснону војску, а да би био успјех што сигурнији, својеволно се пријављује, да је предводи на јуриш, сам шеф штаба, неумрли командир Павле Пламенац. — Око 11 сати прије подне, артиљеријска ватра је била страховита и са наше и са турске стране. Наше су колоне пошле напријед, пред којима је био командир Павле. Турски митраљези и њина пушчана ватра из опкопа, почели су проређивати наше редове. Ни војску, ни њеног смјелог вођу ово није збунило. Ишло се напријед зорно и смјело, а у страшној жељи и грмљавини, непрестано се чуо узвик командира Павла: „Напријед, браћо, јунаци, за Краља и Домовину!“ Бомбе наших војника силно дјествоваху и раскидаху многоструке жице. Са исуканом сабљом пред цијелом јуришном колоном командир Пламенац иде напријед. Ускаче се у први шанца. Бајонетској борби Турци подлегосе. Пламенац бива рањен, али га то не омета, него се са својим соколовима и даље лавовски устремљује и скаче из шанца у шанца, увијек соколећи и храбрећи неустрашиве борце. При јуришу на потоњи шанца, командир Павле Пламенац бива у главу смртно погођен. Његове посљедње ријечи биле су: „Напријед!“

Смрћу пок. Павла Пламенца изгубила је црногорска војска много. Он је остао вјерац прошлости своје куће, јер је пао храбро као рјетки црногорски соко. Пада, данас, кад се свети Косово, када се рађа нов живот и нова будућност Србинова. Само помоћу оваких прегнућа, жртва и самоодрицања, може надмаши-ти дух трошно тијело и пријећи у живу вјечност, да силно дјелује на млађа покољења, водећи их мужанству, врлинама и остварењу народних светиња.

Нека је слава и вјечна успомена сјенима неумрлог командира Павла И. Пламенца.

ДОМАЋЕ ВИЈЕСТИ

Примио добровољне љекаре. Његово Величанство Краљ Господар данас је примио све добровољне љекаре са стране који се на Цетињу налазе и изволио им се захвалити на њиховом пожртвовању, труду и раду око наших рањеника, те их је том приликом одликовао разним орденима.

Рањени официр. Један од артиљерских официра, које је братска Србија додјелила нашој војсци, г. капетан Драгутин Блашковић, лако је рањен, те се налази на лијечењу у овдашњој државној болници Данило I. Рањени официр се већ опоравља тако, да у велико креће. За све вријеме боловања г. Блашковић овдје указују нарочиту пажњу и љубав. Његово Величанство Краљ Господар благоизволио је да га овдје дана у болници посјети, те је изволио дуже вријеме да пробави с њиме у разговору. Исто тако му се из Двора дају разне понуде и указује свака пажња. Г. капетан Блашковић ће за који дан да се врати као потпуно излјечен својој батерији.

Пасоши за Аустро-Угарску. Овдашње аустро-Угарско посланство извјестило је Министарство Иностраних Дјела да је кесарско-краљевска влада успоставила пасоше за све путнике, који иду у Аустро-Угарску. Према томе сви они који иду у Аустро-Угарску или кроз њу пролазе морају да се снабдију с редовним пасошем и да га потпишу у овдашње аустро-угарско посланство.

Отпутовао. Г. Башмаков, нарочити изасланик познатог руског листа „Ново Вријеме“, пошто је као ратни дописник пробавио у Црној Гори неколико седмица, шаљући лијепе извјештаје, отпутовао је данас с Цетиња. Овоме освједоченом пријатељу наше земље желимо срећан пут.

Добровољни љекари. Г. др. Којешар, који је с госпоњом, такође доктором медицине, био неколико мјесеци на расположењу Црвеног Крста, отпутовали су са Цетиња. Они су у свима круговима, у којима су се за ово вријеме у Црној Гори кретали, оставили најбоље успомене а рањеници их испраћају с најдубљом захвалношћу за њихов ревносни рад око њих.

Г. др. Балдо Мартекини, општински љекар из Дубровника, који је и по други пут био на Цетињу, стављајући се на расположење Црвеноме Крсту, отпутовао је с Цетиња, испраћен захвалним рањеницима, око којих је улагао сву своју љекарску спрему и велики труд.

Убиство свештеника Палића. О истрази, која се води о убиству католичког свештеника Палића у Ђаковици, постоји овај утентичан извјештај из Ђаковице: У суботу је извршен поновни предглед и секција над тијелом погинулог католичког свештеника Палића. Секција је извршена од стране три љекара, које су консули са црногорским делегатима одредили. Вршењу секције присуствовали су консули. Секцијом је поново утврђено да Палић није убијен из непосредне близине. Убиство је извршено из пушака и с леђа. Ни првим ни поновним прегледом нијесу се нашли никакви трагови каквих других повреда. Овим се доказује да су били потпуно неосновани гласови да је Палић избоден бајонетима што је аустријска штампа тврдила. Убијен је у бјегству из пушака. Сад је рад мјешовите комисије о убиству фратра Палића довршен. Консули су изјавили, да се прво ишљеђење од стране судских и управних власти подудара са ишљеђењем комисије. Протокол о коначном закључку по овом питању потписан је у уторак. У протоколу је констатовано да комисија није могла доћи ни до једног пуноважног доказа да је Палић био злостављан од стране црногорских власти, нити да је злонамјерно убијен од војника који су га спроводили. Такође је констатовано да комисија није нашла никакав пуноважан противдоказ, којим би се могло побити тврђење црногорских власти да је Палић убијен када је покушао да побегне. Комисија је послје тога приступила рјешавању питања о конверсији. Као што се из овога види, афера фратра Палића по Црну Гору свршила се часно.

Читуља. Прошле суботе преминуо је послје дугог боловања Милан С. Врчевић, контрокор поштанско-телеграфског одљења. Покојни Милан био је млад, интеллигентан човјек, вриједан и предузимљив, те се одликовао и у државној служби и у приватном животу својом марљивошћу. Колико је био омиљен најбоље се испојило приликом његове сахране, у недељу, када се, и поред врло ружног времена и ратних прилика, велики број најотмјенијег грађанства оба спола стекао, да га отпрати до вјечне куће. На самртни одар његов положено је неколико вијенаца, а при сахрани је из части судјеловало и пјевачко друштво „Његош“, чији је он био оснивач и један

од најревноснијих чланова. Као и отац му Стеван, и дјед, Вук, и покојни Милан радио је на књижевности. У нашем листу често је писао књижевне приказе. Његовом прераном смрћу губи и земља, и друштво и породица. Покој му души, а омиљеној породици утјеха!

Руско-црногорско друштво. Сврхско руско-црногорско добротворно друштво приредило је 30. марта у вече у Александровој сали петроградске општине свечану сједницу уз учествовање чланова царских породица и солисцијне руског цара Горленко-Долине, која је пјевала словенске пјесме и рецитовала стихове Николе I. Вице предсједник и оснивач друштва синђел Макарије Ускоковић изнио је историју Црне Горе и садањи положај њен, а предсједник друштва и посланик А. С. Гижицкиј држао је поздравни говор.

Мјесто вијенца. Чиновништво поштанско-телеграфске струке скупила међу собом прилоге, које ће намијенити добротворној сврси, мјесто вијенца преминулом Милану С. Врчевићу, бившем контролору поштанско-телеграфског одљења министарства унутрашњих дјела. То исто је урађено и приликом смрти Николе Хаџића, поштара-телеграфисте никшићске поштанско-телеграфске станице, који ће бити уписан за добротвора фонда сиромашних гимназијалаца на Цетињу. Оваква пажња хришћанска и осјећају дружелубља могу да послуже за примјер.

Покојницима нека је вјечни помен!

Из одбора за помоћ сиромашним породицама погинулих и тешко рањених Црногораца. Одбор је примио следеће прилоге у новцу и роби: Таврически комитет за помоћ балканским Словенима, Симфсропол перпера 7592; Николај Матвјејев у Петрограду перп. 771-39; Славенско-Грчки клуб у Јалти, женско одљење, преко књагиње Барјатинске перп. 1479-15; команда 126. пјешадијског пука преко генерала Паренсова перп. 442-81; одбор за помагање сиромашним породицама балканских ратника у Женеви перп. 478; Књагиња Волконска у Риму 234-25; Лука Пиштелић у Петрограду перп. 200; X. X. 150; г-ђа Хартиг у Биограду 91-20; г. Карасов, царско-руски консул у Лубеку перп. 48; г. Илија Јовановић—Бјелеш с Цетиња 19-20. Свега перпера 11.506. — Износ прилога публикованих у „Гласу Црногорца“ перп. 236 052-22. У свему досад примљених прилога перпера 247-558-22. — Одбор за помагање породицама савезничких ратника балканских народа из Женева послао је у два пута 12 каса сваковрне робе; г-ђа Босиљка Ризов, супруга бугарског посланика у Риму, скупила 4 касе разне робе; Руски Црвени Крст из Петрограда 6 каса разних хаљиница; Словенско Помоћно Друштво у Москви једну балу рубља и одбор харковских госпођа за рањене Црногорце једну балу рубља.

Црвени Крст. Друштво Црногорског Црвеног Крста примило је даље ове прилоге у перперима:

Леон Хијард Брисел, 95-50, Дански Црв. Крст, Копенхаген 191, Ђовани Батмана Балби, Рим 95-50, Руски Клуб, Рига 287-50, Одбор за сакуп прилога, Ластово 225, Муз.—драматско друштво, Гадјач (Русија) 375, Чин. машинског акцион. друштва, Праг 124-62, Инспектор Н. Черњајев, Казковка 42-50, Катарина В. Михајлеско Рењи (Русија) 25, Њ. Пр. Јоаким, Њ. Новгород 688-60, Књагиња А. П. Ливен, Москва 2560-18, Становници губерније Смоленск, (Русија) 2043-70, Одбор за помагање балк. Словена, Перм, (Русија) 5035-15, Прав. црква Св. Ђорђа Kans U. S. A. 169-01, Емил Фикарт, Brandys n/L. 10, Уч. А. Станков, Шчербани, (Русија) 17-83, Арноном Ј. Соколовски, Полтава 89-45, Разна лица, Москва 402-77, Др. Стево Рађеновић, Котор 50, Ученици нар. школе, Одеса 17-50, Земска управа, Кишињев 951-93, Особље мушке гимназије, Брђанск 57-50, Учитељ Сава Димитријев, Одеса 7-50, Градска управа Бобров (Русија) 60-75, Професори реалке, Ст. Руса, (Русија) 65, Српско друштво „Слога“, Аљаска 512-31, Одбор Хрвата, Гери Инд. (Америка) 191-96, Е. Хоен кр. консул Брисел 31-87, Борис Серлујев, Архангелск 61-01, Срби, Бјут Монтана 530, Црв. Крст, Галвестон 659-77, „Новоје Времја“ Петроград 1009-40, Царински надзиратељ Свјетлињиков, Ковна 48-38, Н. Г. Матвејев, Петроград 324-08, Душан Комненић, Чикаго 50, Дир. царобр. др. „Рус“ Лапишин Царинин (Русија) 956, Градска управа Перма (Русија) 248-30, Јозеф Логар, Преслова 96, Одбор за скупљ. прилога, Рисан 23.

ТЕЛЕГРАМИ

Мадрид, 1. априла. — Јутрос, када се краљ послје војничке свечаности враћао у дворца праћен свитом, јурну из гомиле човјек и дохвати лијевом руком краљевог

коња за узду, а десном трже револвер из џепа. Краљ је одмах појмио што хоће, те, ударивши мамузама коња, исти се пропео тако, да је атентатора погодио метак коња у прса. У толико је жандарм оборио атентатора на земљу, али га није могао спријечити да не избаци још два метка, која су отишла у ваздух. Краљ се затим исправио на узенгијама и, поздрављајући војнички, викну: живјела Шпанија. Народ га бурним овацијама испратио до дворца. Атентатор је дрводјеља, Шпањолац, стар 26. година, родом из Каталоне, зове се Рафаел Саншез Алегро. Поред њега ухапшен је још један који изгледа да је Француз, као и једна жена.

Париз, 2. априла. — Ведел, секретар посланства њемачког, дошао је у министарство иностраних дјела и у име амбасадора питао је дали француска влада има тачне извјештаје о догађају у Нанси. Начелник је одговорио да ће се извјештај тек буде приспио одмах уручити.

Приватни огласи

НАЈВЕЋИ ИЗДАВАЧИ ДОПИСНИХ КАРТА

из Балканског Рата

КЊИЖАРА И ПАПИРНИЦА

ВУКОТИЋ И КОМП.

ПОДГОРИЦА

Јавља поштованој публици да је издала серију од 300 врста разних дописница специјално из рата Црне Горе те Србије у приморју, све по оригиналним фотографијама својих нарочитих фотографа. Дописнице приказују не само моменте рата и ратничког живота, него и освојене крајеве.

Цијене ниске. Списак бесплатно. Иста књижара има слика на хромопаниру, величине 21×30 см.

Њ. В. Краља Николе I.

Њ. В. Краљице Милене

Њ. К. В. Престолонашљедника Данила

Њ. К. В. Књагиње Милице

Њ. К. В. Књаза Мирна

Њ. К. В. Књагиње Наталије

Њ. К. В. Књаза Петра

Продаје их са квадром од картона (паспар-туом) комад 60 пара, без паспарта 30 пара. Књижарама — преподавцима 25% рабата. П. п. бр. 64, 1,3

ЈАВНА БЛАГОДАРНОСТ

Свима онима, који су нам приликом смрти нашег никад незаборавног

† МИЛАНА

изјавили своје саучешће било лично, телеграфски, писмено, било полагањем вијенца на одар покојников, или прилозима у добротворне сврхе, овим путем изјављујемо нашу дубоку и вјечиту благодарност.

Уцвијељена

П. п. бр. 63, 1,1 **Породица ВРЧЕВИЋ.**

ЗАХВАЛНОСТ

Јављамо нашим пријатељима, да се наш млађани и непрежаљени син

† ВОЈИН

преселио у вјечност 8. марта ов. године.

Сматрамо за највећу дужност изјавити срдачну захвалност г. др-р Стајсу, који се својски старао, да нашег драгог Воја од преране смрти отргне.

Искрена хвала свима нашим пријатељима, који ма којим путем, лично, писмено и телеграфски узеше учашћа у нашој големој жалости.

Посебно, особито сам захвалан свима онима, који мог драгог синчића, којег у мом полугодишњем осуству нијесам од рођења његова имао прилике ни видјети, сахранише и мојој увивијељеној породици тугу ублажише.

Бардањолт—Колашин, 15. марта 1913 г.

Ожалошћени: отац **Јанко Тошковић**; мајка **Анђа**; брат **Петар**; сестре: **Зорка**, **Пољка** и **Милка**.

п. п. бр. 65, 1,1